

Spolupráce s výzkumníky se vyplácí

V České republice se ekologické zemědělství (EZ) často spojuje s představou prvorepublikového hospodaření „našich prababiček“, v lepším případě se pak považuje za marginální formu hospodaření, vhodnou pro zajištění údržby travních porostů v horských a podhorských oblastech. Ve většině vyspělých zemí ovšem ekologické zemědělství působí jako inovační lídr v oblasti moderního udržitelného hospodaření. Z výsledků původně ekozemědělsky zaměřených výzkumů těží dnes už řada běžně rozšířených agrotechnik a postupů i v jiných zemědělských systémech.

Hospodaření, které nepoužívá pesticidy a minimalizuje externí vstupy, totiž stojí na principu předběžné prevence. Při svých požadavcích na výzkum vychází z odlišného pohledu než konvenční zemědělství a řešení zdávaných problémů proto často vyžadují komplexnější přístup. Aktuální situace zemědělskému ekologickému výzkumu u nás však příliš nenahrává. Podíl výzkumných projektů zaměřených na ekologické zemědělství je v celkovém objemu investic do zemědělského výzkumu velmi malý a projektů zaměřených speciálně na problematiku zkvalitnění bioprodukcí je u nás minimem. Pro intenzivní formy hospodaření je však, pokud chtějí být na evropském trhu konkurenceschopné, zavádění a zvládnutí moderních technologií nezbytností. I proto zájem o aplikovaný výzkum v oblasti ekologického zemědělství v poslední době stoupá.

Poptávku zemědělců po výzkumu zvyšují i legislativní změny

„Stát na jedné straně vytváří finanční pobídky pro ekologický způsob hospodaření, na straně druhé však dostatečně nepodporuje růst jeho informační a zna-

lostní podpory, jako je tomu v jiných odvětvích zemědělství,“ říká Pavlína Samsonová, ředitelka Bioinstitutu. Organizace, která se dlouhodobě zaměřuje na propojování akademické sféry s požadavky praxe, aktivně zve ke spolupráci s výzkumnými institucemi zemědělské podniky. „Rozpačité počátky, kdy jsme si vyjasňovali, kdo, co a pro koho může vlastně dělat, jsme překonali. Dnes máme z praxe zcela konkrétní požadavky, se kterými se obracíme na výzkumné ústavy. Ty se tato témata následně pokouší uplatňovat v soutěžích, např. u Národní agentury pro zemědělský výzkum (NAZV), Technologické agentury ČR (TACR) apod. Díky obrovskému převisu projektů však velmi často neuspějí a žádosti i několik let po sobě opakují,“ popisuje aktuální stav.

Příkladem témat k výzkumu jsou například problematika přípravků na ochranu rostlin nebo moření osiv vhodných pro použití v ekologickém zemědělství. Jejich nabídka na evropském trhu je sice dostatečná, ale registrace pro použití v ČR zdlouhavá a finančně nákladná. Firmy, které se dovozem a registrací přípravků zabývají, nemají příliš zájem do nich investovat a raději obchodují

s přípravky pro konvenční zemědělství. Výzkum se proto může zabývat vývojem nových přípravků na bázi botanických pesticidů nebo rostlinných extraktů, zkoumáním účinků mykoherbicidů nebo ověřováním synergie rostlin v osevních postupech apod. Dalším příkladem může být odrůdové zkušebnictví, jehož výstupem budou odrůdy vhodné pro pěstování v EZ systému nebo výzkum nových technologií chovu prasat a drůbeže.

Důvodem k většímu počtu žádostí o výzkum není pouze lepší komunikace mezi zemědělci a výzkumníky. Zájem stoupá také se zaváděnými nebo předpokládanými legislativními změnami. Ve většině zemí legislativa reflektuje doporučení a výsledky výzkumu. Zároveň však může i výzkum reagovat na ohlášené změny v legislativě. Příkladem je očekávané zrušení udělování výjimek na využití konvenčních osiv v podmínkách EZ, jejichž užívání je nyní v systému EZ klíčové. Ve Výzkumném ústavu rostlinné výroby, v. v. i., (VÚRV) ve spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou (ČZU) a se Zemědělskou fakultou Jihočeské univerzity (ZF JU) v Českých Budějovicích hodnotí vliv provenience osiva na následnou gene-

raci, její výnos, zdravotní stav a kvalitu. „Je velmi důležité, aby farmáři měli v budoucnu dostupné informace, jestli bude rozdíl, budou-li používat certifikovaná osiva určená pro EZ či konvenční nemořená nebo svá farmářská osiva. Tato informace je důležitá zejména proto, že výběr a kvalita odrůdy je jedním z hlavních intenzifikačních prostředků v zemědělské výrobě,“ říká Ing. Dagmar Janovská z Genové banky VÚRV, která se na tomto výzkumu podílí.

Spolupráce zemědělců s výzkumnými ústavu přináší ovoce

Zkušenosti ukazují, že přímé zapojení zemědělce do výzkumu je výhodné hned z několika důvodů. Jako příklad námětu od soukromého subjektu může sloužit potřeba rozšířit spektrum pěstovaných plodin a odrůd v ekologickém systému hospodaření, na kterou v minulosti reagoval VÚRV vyšlechtěním a registrací odrůd pšenice špalda a dvouzrnky.

Pokud dojde k propojení mezi výzkumníkem a zemědělcem již při zadávání projektu, výsledky výzkumu se mnohem snáze uvádějí do praxe a jejich dopad může být téměř okamžitý.

Příkladem takového projektu je třeba Výzkum kanečků v podmínkách ekologického zemědělství, realizovaný Výzkumným ústavem živočišné výroby v. v. i., (VÚŽV) s chovatelem Josefem Sklenářem. Výzkum kanečků do nižších váhových kategorií se potvrdil jako praktický způsob, jak zlepšit ekonomiku produkce vepřového masa. Dosažené výsledky chovatelé umožnily eliminovat kastraci v chovu. Z kanečků masa pak vznikl také kaneč lovecký biosalám, který díky své kvalitě získal ocenění Biopotravina roku.

„Na výzkumu je kromě výstupů podstatné i to, že mi umožňuje setkat se s chovatelem obdobného zaměření,“ říká chovatel přeštických prasat Josef Sklenář. V současné době je jeho podnik zapojen společně s VÚŽV a Bioinstitutem v tříletém mezinárodním projektu ProPig (Core Organic II), kterého se účastní osm zemí. V rámci projektu, zaměřeném na vztah mezi kvalitou životního prostředí a zdravím, welfare a výživou zvířat, má chovatel možnost srovnávat a vyměňovat si zkušenosti s biochovy prasat v Rakousku, Švýcarsku, Dánsku nebo Německu. Spolupráci oceňují i výzkumníci. „Veškerých

podnětů ze strany soukromých subjektů, které se týkají welfare a etologie, si velmi ceníme a vyhledáváme je,“ říká Gudrun Illmannová z VÚŽV, který je garantem projektu ProPig za Českou republiku.

Jak najít společnou řeč

Na druhou stranu ovšem výzkumné instituce také disponují množstvím informací nabytých v době, kdy se ve výzkumu podporovala pouze výzkumná fáze a ověřování a uplatnění výsledků v praxi se nepožadovalo ani nefinancovalo. V současné době proto ČTPEZ společně s Bioinstitutem po vzoru Rakouska, Maďarska nebo Lucemburska iniciuje vytvoření sítě Bionet, která by měla fungovat na principu – praxe požaduje, výzkum nabízí, již existující vhodná a dostupná řešení. Nebyla-li spolupráce mezi teorií a praxí založena již v době výzkumu, je potřeba, aby výzkum své výsledky nabízel na základě požadavků praxe a hledal způsob, jak je využít a uplatnit. Přidanou hodnotou této formy spolupráce je navíc přímá komunikace výzkumníků se zemědělci a možnost rozpoznat jejich problémy a požadavky, které se mohou stát předmětem dalšího zkoumání.

Unikátní projekt pomáhá soukromé firmě

Příkladem fungující spolupráce soukromého podniku s výzkumným ústavem je mezinárodní projekt HealthyMinorCereals. Jeho koordinátorem je Výzkumný ústav rostlinné výroby v Praze-Ruzyni. Trvá pět let a zapojilo se do něj 16 partnerů z deseti států. Celkový rozpočet činí 6,5 milionu eur. Unikátnost projektu spočívá v komplexním řešení problematiky minoritních obilnin od šlechtění přes pěstování až po zpracování do finální potraviny. Cílem projektu je zvýšení produktivity, odolnosti, kvality a adaptability minoritních obilnin pro evropské podmínky, včetně optimalizace procesů jejich zpracování i vývoj nových produktů. Praktické ověřování pokusů probíhá ve spolupráci s PRO-BIO Obchodní společností ve Starém Městě pod Sněžníkem, která se vedle obchodní činnosti dlouhodobě zabývá pěstováním a zpracováním okrajových plodin, jako je pohanka, jednozrnka, červená pšenice či špalda. Své zkušenosti s výzkumnými projekty popisuje majitel PRO-BIO obchodní společnosti Ing. Martin Hutář a koordinátorka projektu HealthyMinorCereals Ing. Dagmar Janovská, Ph.D.

Ing. Martin Hutář

Jakou máte jako výrobní firma zkušenost se spoluprací s výzkumnými ústavu a vědeckými organizacemi?

S oddělením genové banky VÚRV v Praze-Ruzyni jsme začali spolupracovat již v roce 1999. Zkušenosti máme výborné. Ve výzkumných ústavech je spousta odborníků, k jejichž znalostem a informacím bychom se jinak nedostali. Spíše máme problém vše, co se „vybádá“ také prakticky využít ve výrobě nebo v marketingu.

Na kolika výzkumných projektech jste se dosud podíleli a jaký pro vás měly přínos?

Celkem jsme se podíleli nebo stále ještě podílíme na sedmi projektech (v průběhu 13 let). Například VÚRV vyselektoval novou odrůdu pšenice špalda – Rubiotu, a pšenici dvouzrnku Rudico. Máme spoustu informací o nutričních a technologických vlastnostech jednotlivých plodin. Umíme fyzikálními metodami likvidovat skladištní škůdce. Připravujeme výrobky a receptury pro celiaky, diabetiky atd. Je toho hodně.

Slyší výzkumný ústav na vaše podněty?

Určitě ano. To mě nejvíce baví. Mluvíme s našimi výzkumníky o problémech, které máme na poli, při zpracování, vývoji výrobků, při tvorbě receptur apod. a hledáme možnosti řešení – a to jsou ty projekty. Já tuším, ale nevím, jak by to mělo být, a vědět o to dotahují dokonce.

Má taková spolupráce také nevýhody?

Nevýhodou je především administrativní. Mnoho peněz padne na zúřadování, ale to je daň za to, že nám stát pomáhá. Další nevýhodou představuje skutečnost, že tento výzkum nemá po-

kračování v podpoře inovačních technologií. Taková provázanost by se hodila.

Co očekáváte od zapojení do výzkumného projektu HealthyMinorCereals?

Jsmo rádi, že se potvrdila důležitost plodin, které se méně pěstují, jako špalda, jednozrnka, dvouzrnka, nebo jsou na ústupu, jako oves či žito. Schvalovatelé projektu nepřímou potvrdili, že naše úsilí má smysl. Že jde o dlouhodobě udržitelné snažení a podnikání. Spolupracovat s dalšími firmami a výzkumnými ústavu z celé Evropy je pro nás pocta, ale i závazek. Počítáme s tím, že se dostaneme k poznatkům, zkušenostem i technologiím, o kterých zatím nemáme ani tušení. Pro mne je také zadosťuchinným, že tuto práci u nás přebírají mladší spolupracovníci, kteří jsou odborně i jazykově vybavení a téma je baví. Jsem rád, že naše firma z „konce světa“ spolupracuje v takovém rozsahu na tak zajímavé problematice. Potvrdila se naše filozofie, že není nutné být v městských centrech, že kvalitní práci lze odvádět i na venkově.

Ing. Dagmar Janovská

Jaká je vaše zkušenost se zapojením soukromých firem do výzkumných projektů?

Soukromé firmy jsou významnými partnery při řešení projektů. Přinášejí do řešení pohled ze strany uživatele výsledků. Jejich náměty jsou cenným podkladem pro další rozvoj řešené problematiky, či naopak korekcí některých nevhodných postupů. Současně v řadě případů spolupracují na prováděných experimentech a umožňují využití speciálních zařízení, blízkých provozním podmínkám. Následně jsou také uživateli výsledků, které z projektů vzejdou.

Významným partnerem předchozích i současných projektů je zpracovatelská a produkční firma PRO-BIO, obchodní společnost.

Pochází podněty na výzkum ze soukromých firem, které se následně na projektech spolupodílí?

V době vyhlášení soutěží pro řešení výzkumných projektů se vybírají taková témata poskytovatele, která jsou vhodná pro řešení problematiky navrhované soukromou společností. Soukromé firmy se pak zapojují do přípravy návrhů projektu, který následně poskytovatel posuzuje. Významné části projektů jsou tedy již od počátku „pod kontrolou“ soukromých firem. Výzkum pokračuje v projektech tak, aby byl smysluplný a navazoval na požadavky uživatele.

Jak rychle dokážete reagovat na případnou poptávku výzkumu ze strany soukromých subjektů?

Přijde-li soukromý subjekt s návrhem na řešení nějakého problému, může si řešení financovat z vlastních zdrojů formou služeb

ve VÚRV. Pak může být řešení rychlejší. V případě zapojení soukromíků do řešení projektů financovaných ze státního rozpočtu je třeba vyčkat na výzvu na podávání projektů a na vyhodnocení návrhu poskytovatelem. Délka řešení takových projektů se pohybuje od tří do pěti let.

Jaká je vaše zkušenost s aplikací konkrétních výsledků výzkumu do praxe?

Již v době přípravy návrhu projektu je pamatováno na využití plánovaných výsledků. Výhodou je proto účast soukromého subjektu – potenciálního uživatele, v projektu. Konkrétním příkladem je již zmíněné využívání odrůd pšenice špalda a dvouzrnky ekologickými farmáři soustředěnými kolem firmy PRO-BIO, s. r. o., obchodní společnost i následně dalšími ekologickými pěstiteli. Výsledkem řešení projektu PS_ECO byly pak metodiky pěstování minoritních druhů pšenice (jednozrnka, dvouzrnka a špalda), které byly distribuovány ekologickým farmářům a jež mohu přispět k řešení některých jejich problémů.